

pa, ki izhaja v njega materinščini ni naročnik i. t. d. Tudi v naših knjižnicah, ki so vendar namenjene slovenskim učiteljem, najdemo le malo slovenskih knjig, da, v nekaterih je skoraj da čisto pogrešamo! In vendar imamo dva literarna zavoda: Matico in družbo sv. Mohora, katera ti za malo novcev podelé kaj lepih knjig vsakojakega zapopadka! Slednja okr. učiteljska knjižnica, za katere vzdrževanje plačujejo slovenski učitelji svoj denar, bi morala biti ud tema družtvoma! Upajmo, da se bo to povsod, kjer se še ni, kmalu zgodilo. Če smo enkrat dostojno skrbeli za svojo njivo — potem obdelujmo še le tujo!

Da bodejo pa okrajne knjižnice vsestransko vstrezale našim težnjam ter jih namenu —, treba, da se v knjižnične komisije volijo možjé, ki so literarno izobraženi in ki vedó, kaj ugaja našemu dobru. Zlasti bi pa moral knjižničar (bibliotekar) biti vešč strokovnjak. Posel bibliotekarju ni tako lahek, kakor bi marsikdo utegnil misliti —, toda o tem morda drugo pot! (Prosimo.)

Jernej Kopitar.

Kopitar in Slovenci. — „Die Million Slaven in Inner-Oesterreich, mit deren Grammatik sich gegenwärtiges Werk beschäftigt, sind ein kleiner, aber alter, und durch seine geographische Lage — am Eingange Italiens und Deutschlands — nicht unwichtiger Zweig der ausbreitetsten aller Völkerfamilien auf Gottes Erdboden“ — piše Kopitar v svoji „Gramm. der Slav. Spr. in Krain, Kärnten und Steyermark“ koj v začetku ter pravi, naj se ta tolikanj razširjeni, a vendar tako razkosani narod vsaj v knjigi po svojih rodovih kaže v celoti, da spozna svet, kako se je bil jel olikovati, kaj je pospeševalo in kaj ovirovalo njegovo olikovanje, v katerem stanu se nahaja sedaj. „Nichts ist billiger“, sklepa (str. IV.) največ po Schlözerju, „als dass die Aeste einer Familie ihre Schicksale, und Verhältnisse gegenseitig kennen sollen“. —

Tako nas je Kopitar vverstil med Slovane, ter je po novoslovenski, še več pa po svoji staroslovenski učeni knjigi vzročil, da smo po svetu zasloveli Slovenci. — Kar pravimo sedaj mi „Slovenci, Slovenija“, to je pisal on navadno „Carantani, Carantania“, češ: Slavi inter Sontium et Danubium habitantes — per Fori Julii et Rhaetiae, Carniae, Norici et Pannoniae ditiones dispersi — non inepte uno comprehenduntur medii aevi vocabulo Carantanorum (cf. Proleg. hist. II. 61). — Po njem so najbolj zasloveli naši najstarejši književni spominki: „die Karantanischen Aufsätze o. die Freisinger Denkmäler“, ktere je bil nekaj vže l. 1822 (Wien. Jahrb. d. Lit.), na tanko pa l. 1836

razložil (Glag. Cloz. XXXIII. — XLVII.: Specimen dialecti carantanicae sec. X. Monumenta Frisingensia. Prim. Jezičnik V. str. 48—54 l. 1867). — Po njem so milo našo slovenščino spoznavati jeli vnanji učenjaki, slovanski in neslovanski, kajti že v prvi knjigi l. 1808 je dal véstno ponatisniti po stoletjih premnogo jezičnih vzorov iz naših pisateljev, ki so na pr. Truber, Dalmatin, Bohoritsch, Krön, Schönleben, Castellez, P. Hippolytus, P. Bassar, Pagloviz, P. Marcus, Japel, Kumerdej, Vodnik — in posebej blagovéstje (Luk. X, 30—36) v prikladi k str. 157 po gerškem izvirniku, latinskem prevodu, staroslovenski Ostroški bibliji (v ruskih in kranjskih čerkah), od l. 1557 do 1806 v petnajsterih razlikah; v drugi l. 1836 pa v razstavku „Specimina slavismi cisdanubiani, ab anno inde 1057—1835“, razkazuje blagovestje (Luk. XXIV, 13—35) poleg bolgarskih in hrovaškoserbskih v vzgledih staro- in novoslovenskih na pr. dialecto Slovenica veteri, dialecto Slovenica hodierna, Slovenorum Zagrabienisium, ad lacum Balaton, Murensium, Carniolae seu Carantanorum sensu strictiori, Carinthiae, Carniolanorum, Slovenorum Carniolae potius inferioris, Carniolae universae. —

Po teh in drugih Kopitarjevih razlagah smo zaslovéli Slovenci, in med učenim svetom slovi „Dialectus slovenica Slavorum veteris Carantani — per hodiernam Carinthiam, Goritiam, Litorale, Carniolam, Styriam, Styriaeque adjacentes Hungariae et Croatiae partes (Glag. Cloz. XXXII.); dialectus slovenica, propria binorum fere millionum, qui de Pannoniae seu Carantani Slavis, olim longe amplioribus, undique accisi remansere inter Hungaros et Germanos dominos. Nostra sententiâ . . . sunt illi postliminio resurgentes e millenario somno et lingua et patria proximi Methodianorum Slavorum nepotes (Glag. Cloz. XLVIII.); dialectus Slovenorum in Pannoniis, a Dravi fonte ad ejusdem ostia, itemque a portis fere Vindobonae per Zagrabiam Tergestumque, Carnicum ab hominum memoria emporium, et ultra alpes noricas habitantium (Hesych. 61); teste Urbano Jarnik . . . in Carinthia . . . auctore Etymologici linguae Slovenicae per Austriam Internam, quae fere medii aevi Carantano respondet (Glag. Cloz. XLI.)“ itd. — Zarad te zaljubljenosti v večkrat omenjeni izraz vdolbel se je i njemu na grob v spominek naslov „Carantanus“, a dokaj jasno določil s pristavkom „ad Aemonam“, da o pravi domačiji njegovi ne more biti nobene dvombe.

„Oznanite v Novicah podpisovanje za rajčiga Kopitarja spominek v Ljubljani, je pisal pa na njih vredništvo iskreni Slovenec, čast. gosp. Cafov iz Štajarskiga že l. 1846; vsi Slovenci bodo radi pripomogli. Kopitar je vreden, nar vredniši krasniga spominka, ker je prvi tãme razkadil in Slovenščini luč prižgal. Kopitar ima dovolj čestivcov! Jaz sam bom od kraja do kraja doneske pobiral. Če Kopitarja ne čestimo, je proč naša narodnost, ter nismo vredni imena

Slovenci^a. — Lepo reč ste sprožili, dragi prijatelj! pristavilo je vredništvo nato (cf. Novic. 1846 št. 7 str. 28)!

V tem smislu kaže prof. P. Ladislav Hrovat v gimnazijskem letniku Novomeškem 1877—78 v spisku „Slovénski Dom“ (str. 19—22), da je naši slovenščini drugi steber J. Kopitar (pervi je V. Vodnik), in da — če kdo — zasluži on slavno stoletnico. Med zaslugami njegovimi omenja, da Kopitar je bil prvi, ki je opozoril na glagole doveršne in nedoveršne v novoslovenščini; ki je z vsemi močmi napadel nemškutarijo; ki je dal dve tolikanj pomenljivi pravili — za pravopisje in za skladnjo; ki je veliko pripomogel k pojasnovanju v zadevah častite staroslovenščine. Deloval in nadaljeval je v njej po načelih in na podlagi slavnega Dobrovskega; torej se mu je vpisalo v kamen na grobu:

„In slavicus literis augendis magni Dobrovii ingeniosus aemulator“.

„Kjer časti se modrost, tam se imenuje moj sin“ — smé tedaj z ozirom na Kopitarja Slovenca klicati svesta Slóvenija, in kedar „V zbor učenih, vedi slava, — Stopi moder, bistra glava, — Vse jezika sveta zna . . . Svet posluša modrovine, — Se začudi koncu tmine“ — in poprašuje: „Kdo je mar?“ — tedaj lahko odgovarja ponosno vsa Slovenija:

Taka glava korenine
Je slovenski oratar!“

Nekaj o načrtu za prirodoslovje na srednjej stopnji (3., 4., 5. šolsko leto) ljudske šole.

(Dalje.)

0 vlažnosti zrakú.

Po zemlji je mnogo vode razširjene v morjih, jezerih, rekah i. t. d. Ta izhlapeva povsod in bolj na toplih, kakor na mrzlih krajih. Zato nahajamo smerom v zraku hlap.

Skušnja. Kuhinjska sol postane v mokrem zraku vlažna; pepeljika se celó razpusti; les se napenja, kodrasti lasje se razvijajo, ker odjenjajo i. t. d.

Razlaganje. Nektera telesa srkajo vodni hlap iz zrakú, ter se vsled tega vidno spreminjajo; tako telesa imenujemo vlagokazna (higroskopična).

S pomočjo higroskopičnih teles določujejo, koliko je vodenega hlapa v zraku. Orodja, s katerimi merijo vlažnost zrakú, imenujejo vlagomére (higrometre).